

БИО САМ ПРАТИЛАЦ ДУШАНА ЈЕРКОВИЋА

Када је друг Душан Јеркокмћ пошао на дужност команданта Ужичког партизанског одреда, одређен сам у његову пратњу. Пред мене у пратњи се налазио и Миле Мићић. Вођа пута био је Милета Милановић, борац Ужичке чете.

Била је ноћ када смо напустили партизански логор у селу Рачи. Преко Пилице, Дуба, Заглавка и Јело~~ве~~ горе пред зору смо стигли на Татинац, у кућу Живка Јовановића. Оместили смо се на Живкову шталу и ту преданили. У току дана друг Јерковић је силазио са штале и водио разговор са Добривојем Видићем, који се налазио у Живковој кући. У току дана стигао је и друг Витомир Чворовић па нам се на штали и он придружио. Чворовића нисам познавао.

Када се спустио мр-ак, напустили смо Татинац и кренули за село Горобиље, где се налазио Штаб Ужичког партизанског одреда. Нашој групи прикључио се и Чворовић, јер је и он по неком имену ишао у Штаб. Док смо силазили низ косу према Локви, где је требало да пређемо преко пута, друг Јерковић предао ми је један омот рекавши ако се њему шта деои да то предам у Штабу другу Крцуну. Ништа не питајући, омот сам ставио у џеп, мада кисам знао ко је Крцун. Раскрсницу на Локви прешли смо без сметњи. На Трешњици сам другу Јерковићу, на његово тражење, вратио овај омот.

Пред зору прешли смо преко пруге у селу Расној. Идући уз неко брдо дошли смо кући Радојка Тошића у село Речице. Ту је било предвиђено да се одморимо и ухватимо везу са члановима Штаба Одредa. Када смо ушли у двориште, видели смо паничну трку укућана. На питање шта се догодило обавестили су нас да у село стиже немачка казнена експедиција, Страх укућана био је утолико већи што се ту у кући налазио Вукола Дабић. Да ли је био рањен или болестан, то не знам, али није могао да хода. Одмах смо га ставили на један ћилим и однели даље од Тошићеве куће. Оставили смо га у једном кукурузу. Одатле смо продужили до шуме. Мислим да се зове Благаја. Са планине посматрали смо село у ком се водила борба између партизана и Немаца. Котлина је била прекривена димом и гаражи од попаљених грађевина, стога сена и сламе.

Драгољуб Вуксановић: ДУШАН ЈЕРКОВИН, командант Ужичког народноослободилачког партизанског одреда „Димитрије Туцовић” (оригинал у Историјском архиву Титово Ужице)

Када је борба престала, спустили смо се у село. Отишли смо по Вуколу Дабића и прекели га на једну шталу, где смо и преноћили.

Сутрадан свако је отишао својим послом, Ја сам додељен другу Крцу и Љубу Мићићу. Носио сам ранац са некаквом ар-~~М~~ИВМ и кретао се са њима. Пошто нисам познавао овај крај, не знам куда смо све ишли. Сећам се да смо после дан-два дошли у кућу Љуба Мићића, у којој се сместио Штаб Ужичког партизанског одреда. При Штабу сам остао неколико дана извршавајући датније послове. Једне ноћи упућен сам са групом партизана да ухапшмо неког петоколонаша и да га доведемо у Штаб Одреда. Не сећам се ни његовог имена, нити из кога је села. У томе нисмо ушли јер је петаколонаш из мрака почео да пуца на нас чим смо се приближили кући.

Док сам се налазио при Штабу Ужичког партизанског одреда, видео сам много другова који су долазили и одлазили, али неког нисам познавао. Од друга Крцуна добио сам задатак да се вратим у Бајину Башту и однесем неку пошту. Заједно са Витомиром Чворовићем напустио сам Штаб Одреда. Без сметњи (стигли смо на Татинад и јавили се другу Видићу. Од друга Видића добио сам пошту за руководство у Бајиној Башти па сам продужио даље. Друг Чворовић ишао је за Златибор па смо се у Буару растали.

У Бајиној Башти сам преноћио и сутрадан сам поново кренуо на пут. Носио сам пошту за Окружни комитет КПЈ и за Штаб Одреда. За Штаб сам, поред поште, носио и неколико килограма резаног дувана и цигарет-папира. Прелазећи преко Јелове горе видео сам много народа. Били су грађански обучени. Зачудио сам се откуда околико народа по селу и шуми. Склањајући се да се са шима не оретвем, стигао сам на Татинац. Другу Видићу предао сам пошту. Од Видића сам чуо да су Немци напустили Ужице и власт предали неком четничком војводи. На моласку Видић ми је рекао да не идем у Горобиле, јер се Штаб Ужичког партизанског одреда налази у Пожеш, коју су партизани заузели. Дао ми је писмо за Јерковића и усмено ми рекао да му пренесем да се у Умицу налазе четници и да треба са што јачим партизанским снагама кренути на Ужице.

Негде између Трешнице и Висибаве срела су ме три жандарма. Избили су преда ме с неког споредног пута па их раније нисам видео. Били су без пушака, Питали су ме куда идем. Рекао сам им да продајем дукан. Упозорили су ме да не идем у Пожегу јер се тамо таше партизани па могу да настрадам као шверцер,

Штаб Ужичког партизанског одреда био је смештен у једној недовршеној згради на тргу. Пошту из Бајине Баште и писмо Друга Видића, као и дукан, предао сам другу Јерковићу. Затим сам отишао у оближњу кафану и ручао. После сам се вратио на трг и посматрао партизанске јединице које су вршиле прштреме за

пофет. Већина бораца била је обучена у униформе бивше југословенске војске па сам сматрао да су униформе нађене у неком војном складишту приликом заузимања Пожеге.

Око 16 часова на балкону зграде у којој се налазио Штаб појавио се друг Јерковић. Присутним борцима, који су се постројени налазили на тргу, Јерковић се обратио овим речима:

— Другови борци, јављам вам редосну вест. Ужице су данас заузеле наше партизанске јединице. Ми ћемо ићи за Ужице ..

Међу партизанима је настало опште веселење.

Нешто касније предвиђена група партизана укрцала се на воз и кренула за Ужице.

Тако сам првим партизанским возом стигао у ослобођено Ужице 24. септембра 1941. године.

Најпре сам потражио Прву рачанску чету. нашао сам је у Ужичкој основној школи. Пријавило сам се командиру Танаоцију Милоављевићу. Ослобођењем Ужица из Рачанске партизанске чете отишли су на друге дужности комесар Вишић, борци Опасан Јовановић, Мића Јанковић, доктор Курт Леви и његова жена Марија, затим Драган Павловић, Богдан Пешић, Драгослав Ђурић и Владан Жеравчић.

Тих дана четници Филипа Ајдацића стално су угрожавали Косјерић, али су малобројни борци Црногорске партизанске чете успешно одолевали овим нападима. Четници су у том крају били све бројнији, а стаиовништво се под утицајем четничке пропаганде често непријатељски понашало према партизанима. Претела је опасност да четници заузму Косјерић и да угрозе везе с ваљевским партизанима. Да би се та опасност отклонила, Штаб Ужичког партизанског одреда упутио је Прву рачанску чету на терен Коосјерића. После неколико сукоба у шределу Црнокосе и у селима око Косјерића четници су се повукли према Субјелу. У једном од тих сукоба с четницима рањен је наш борац Воја Никетић.

После растеривања четника у околини Косјерића, Рачанска чета се вратила у Ужице.

Једне ноћи дата је узбуна и наређено иако је да се брзо спремимо. Наша је чета врло брзо стигла пред Штаб Ужичког одреда. Добили смо муницију и храну и одмах кренули на железничку станицу. С нама је кренула и Златиборска чета. Возом смо пошли према Пожеги.

Иопред Расне догодио се судар са другим возом, који је долазио из Пожеге. То је била композиција оа два-три вагона у којима су се налазили партизански борци који су под притиском четника на брзину напустили Пожегу. Срећом, у том судару ниоом имали повређених.

Из Расне смо наставили пешице. На путу Пожега — Ариље каша чета се раздвојила. Други и трећи вод продужили су путем према Пожеги, а први вод са командиром чете Танасијем Мило-

са Ђевићем продужио је пругом према железничкој станици. Ја сам био у првом воду.

На мосту преко Скрапежа четници су нас засули ватром. Били су скривени по кукурузима око моста. Одатле су пуцали жестоко и на препад су уопели да заробе већи број наших бораца. Том приликом од наших бораца теже су рањени Лука Драгојловић и Ратоје Максимовић. Први вод, који је наступао пругом, такође је наишао на јаку четничку ватру. Бранили омо се и повлачили натраг. Код железничког моста на Скрапежу заробили смо два четника. После смо се повукли на Висибабу.

Тог истог дана поподне Штаб Ужичког партизанског одреда постигао је са четницима споразум о прекиду непријатељства. Заробљене партизане четници су пустили. Увече смо се камионима вратили у Ужице.

После извесног времена, одлуком Штаба Ужичког одреда, ГХрва рачанска чета упућена је на ваљевски фронт. То је био већи почетак октобра. Ишли смо пешице. Ноћ нас је ухватила на Црнокопи. Ујутру смо кренули даље. Предвече омо стигли на Бачевце изнад Ваљева. Ту су се налазили колубарски партизани. Стеван Марковић Сингер, политички комесар Колубарског батаљона, одржао је краћи говор и пожелео нам добродошлицу. Сместили смо се у школи и преноћили. Ујутру смо упућени на положај Каменитовац, три-четири километра изнад Ваљева. Једна наша деоетина упућена је на сталну предстражу на узвишење изнад манастира Ђелија. До тада смо све акције изводили у покрету па нам ово дуго задржавање на једном месту није одговарало. Испред нашег положаја према Ваљеву налазила се група четника под командом поручника Нешка Недића. Владало је привремено затмије. Немци су с времена на време топовима тукли наше положаје, али доста непрецизно. Са четницима нисмо имали сукоба.

Неколико дана по доласку на ваљевски сектор трећи вод наше чете упућен је на Завлаку. После тога овај вод се више никад није вратио у састав наше чете. Из чете је познатији Мијо Нинчић и још неки други (ви су враћени на политички рад у Бајину Башту).

Код Нешине кафане у Драчићу налазила се пошта и одатле смо одржавали телефонску везу са Ужицем. Једном, док сам био дежурни у пошти, дошли су четнички официри мајор Александар Мишић и поручник Нешко Недић и тражили су да се успостави телефонска веза са командантом Ужичког одреда Душаном Јерковићем. Из Ужица је јављено да Јерковић није ту. Мајор Мишић је тражио некога ко замењује Јерковића. Јавио се Жујовић Црни. Мишић се преко телефона интересовало шта је са ипоруком пушакa и муниције за четнике. Жујовић је рекао да од нове испоруке оружја неће бити ништа, јер оружје које је раније упућено четницима није употребљано против непријатеља.

Дж омо боравили на ваљевском сектору, смењен је командир чете Танасије Милосављевић и повучен за Ужмде. За новог командира постављен је Драгољуб Бешлић. Танашије Милосављевић је касније постављен за комесара партизанске милиције у Костојевевићима и на тој дужности су га четници заробили, одвели у Ридове код Косјерића и тамо га, после зверског мучења, убили.

Једне ноћи наша патрола известила је да нема више четника на положају испред нас према Ваљеву. Нисмо знали зашто су четници напустили положај, али је одмах наређена приправност. Рано ујутру немачка артиљерија из Ваљова почела је да гађа наш положај на Каменитовцу. Нешто касније појазили су се немачки тенкови, а иза њих су наступале колоне вемачких и љотићевских пешадијанаца. Нападали су у ходу. После краћег пушкарања напустили омо Каменитовац и под борбом се поЕзлачили према Ластри. У току поВлачења селику пометњу правили су нам минобацачи. Мине оу падале свуда око нас. Срећом, баш тада нам је притекла у помоћ Љубићка чета Чачанског партизанског одреда. Заједно смо се повлачили на Ластру, а у међувремену на Ластру је стигла и Друга рачанска чета, која се до тада налазила на положајима лево од реке Градац.

Немци су се пред вече по(вукли за Ваљево остављајући за собом праву пустош. Попалили су много драђевина, стогова сена и сламе. Телефонока веза са Ужицем била је прекинута. Неко је тада пронео вест да су Ужице заузели четници. Штаб Колубарског батаљона наредио је покрет према Ужицу. Колона од неколико стотина бораца под командом Жикице Јовановића Шпанца епустила је ваљевске Бачевце и преко Ластре сишла под Букове. Кад смо се почели пети уз Букове, наишао је немачки авион и митраљеском ватром засуо нашу колону. Срећом, нисмо имали жртава. Наставили смо и кад смо избили на Букове, чули смо хуку моторних возила од Ражане. Наређено је да се заузму борбени положаји јер нико није знао ко долази. Чим ое поја>вио први камион, видели смо да оу то партизани. Тек тада смо сазнали да су четници покушали напад на Ужице, али нису успели. Била је то добра вест. Цела колона је окренула и вратила се у ваљевске Бачевце.

После краћег задржавања прешли смо у село Рајковић. Док смо се ту одмарали, четници су припремали напад на наше јединице. Опколили су нас и пред зору почели нападати. Њиховим онагама командовали су мајор Мишић и поручник Недић. Опкољавање су први приметили партизаноки кувари, који су рано пошлени на обложњи мзвор по воду. Тако је на време дата узбуна. Четници оу већ били заузели доминантна узвишења око оела и одатле тукли зграде у којима смо били смештени. Искакали смо кроз прозоре, али смо брзо успели да разбијемо четнике. Они су ое у нареду повлачили према Суворору. Заробили смо око 60 четника.

Били оу то махом мобилисани сељаци из околних места. У овом сукобу погинуо је митраљезац Друге рачанске чете Васо Јовановић из Љештанског.

Пошто су растерани четници у Рајковићу, Прва рачанска чета је повучена за Ужице, а Друга рачанска и даље је остала на овом терену.. .

Александар ДИМИТРИЈЕВИЋ